

Johanna Lahtinen

Tietoasiantuntijan rooli ja osaaminen hankkeessa - tapaustutkimus korkeakoulukirjaston asiantuntijuudesta tutkimus- ja kehittämistoiminnassa

Johanna Lahtinen: Tietoasiantuntijan rooli ja osaaminen hankkeessa - tapaustutkimus korkeakoulukirjaston asiantuntijuudesta tutkimus- ja kehittämistoiminnassa (Information specialists' role in a project context – a case study of the higher education library's expertise in the development project). *Informaatiotutkimus* 1 (32), 2013.

The article examines the shift of expertise in library and information services. The subject of the study is the roles of the information specialists' in the development project which is described as a new context of action. The research data were collected in 2010 by interviewing 13 information specialists who participated in the project. The study identified three role profiles, which were examined in five different project activities perceiving role variations. The variations of roles helped to understand the development of know-how in detail. The discussion related to the role is sewed to the fluctuating concepts of knowledge and knowing. The conventional understanding of the information specialists' role is connected with the transfer of documented information which, however, is not necessarily a key activity in a project context. Rather, the information specialists are expected to play different roles in the processes of knowledge sharing and creating during the collaborative projects.

Address: Johanna.K.Lahtinen@uta.fi

1 JOHDANTO

Tietoasiantuntijoiden rooli ja toiminta ovat muuttuneet viime vuosikymmenen aikana tietopalveluissa ja kirjastoissa. Kirjastolla on yhä monipuolisemmat mahdollisuudet tehokkaaseen tiedonvälitykseen. Mutta samalla käyttäjät voivat kuitenkin halutessaan ohittaa kirjastot ja muut perinteiset tiedonvälittämisinstitutiot rakentaessaan omia tiedonjakamis- ja luomisverkostojaan. Mielikuva kirjastosta

tieto-organisaationa on hämärtynyt. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa verkossa olevan tietomäärän kasvu, tietoa hallitsemaan kehitetyt teknologiat, yhteyksien ja laitteiden hinnan lasku, tekniikkaan tottuneet asiantuntijat sekä uudet koulutuspedagogiikat.

Perinteisesti tietoasiantuntijan toiminta on hahmoteltu tiedonsiirron avustamiseksi, jossa paikallistetaan tietoaineistoja käyttäjien tarpeisiin. Nykyisin tietoverkko kohdataan kuitenkin aiempaa kokonaisvaltaisemmin elektronisten

kirjojen, lehtien, tietokantojen, www-sivustojen sekä erilaisten sähköisten dokumenttien vuorovaikutus- ja jakelualustojen sekä sosiaalisen median työvälaineiden kautta. Työ on muuttunut enemmän verkkoaineistojen ja sosiaalisen median sisältöjen työstämiseksi (Makori 2009; Wilkinson et al. 2009). Tietoasiantuntijan tehtävän on luonnehdittu laajentuneen informaation tarjoajasta konsultoivaan, tutkimusta avustavaan, yhteistyö- tai tiedeammattilaisen rooliin (Adcock et al. 2006).¹

Tietoasiantuntijan työssä yhä keskeisempää on läsnäolo ja osallisuus elektronisissa oppimisympäristöissä ja tutkimushankkeissa (Saarti 2010). Tietoasiantuntija ei toimi enää pelkästään omassa työympäristössään, vaan myös tiedon tarvitsijoiden ja käyttäjien toimintaympäristöissä (Bennett & Napp 1997; Ojaranta 2006; Roushan & Manville 2009; Caputo 2009). Monissa tutkimuksissa tietoasiantuntijat mainitaan tutkimusryhmiin luontevasti kuuluviksi yhteistyökumppaneiksi asiantuntijuutensa vuoksi (Eldredge 2002; Marshall 2003; Perry & Kronenfeld 2005; Partridge & Hallam 2006).

Tutkimus- ja kehittämishankkeissa asiantuntijatyön uusia muotoja on määritelty esimerkiksi solmutyöskentelyn ja rajojen ylittämisen käsitteillä. Ylitettäviä rajoja on löydetty esimerkiksi organisaation ja ympäristön, teorian ja käytännön sekä suunnitelman ja toteuttamisen välillä. (Virkkunen, Toikka & Engeström 1997.) Solmutyöskentelyssä taas useat yksilöt työskentelevät toisiaan täydentävinä asiantuntijoina tavoitteen saavuttamiseksi tai ongelman ratkaisemiseksi (Launis & Engeström 1999). Haasteena kuitenkin on osaamisen johtaminen tutkimus- ja kehittämishankkeissa (Seppänen-Järvelä & Juth 2003).

Tietoasiantuntijan taidot ja osaaminen eivät välttämättä kehity muuttuvan toiminnan ja roolin mukana. Onko tietoasiantuntijoilla osaamista, jota tutkimusryhmissä ja hankkeissa voidaan hyödyntää? Minkälaista osaamista uudet roolit ja toiminnat edellyttävät? Miten osaamista voidaan kehittää ja johtaa? Launin ja Engeströmin (1999) mukaan perinteiset muutoksenhallinnan menetelmät, joissa yksilön valmiuksien kehittäminen on ollut keskeistä, eivät enää riitä muuttuvan asiantuntijatoiminnan ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi. Muuttuvassa toimintaympäristössä tietoasiantuntijoiden osaamisen johtamisen pitäisi perustua uusiin yhteisöllisiin tiedonjakamisen malleihin, eikä

niinkään yksilökeskeisiin malleihin. (Steyn & de Wee 2007).

Kirjasto- ja tietopalvelujen muuttuneista ammattikäytännöistä ei ole paljon empiirisiä tutkimuksia, eikä tutkittua tietoa ole jaettu riittävästi alan sisällä toiminnan kehittämiseksi. Tämä artikkeli tarkastelee tietoasiantuntijan rooliodotusten ja osaamistarpeiden muuttumista kirjasto- ja tietopalveluissa. Artikkelin kuvaava tapaustudkimus, jossa pyritään ymmärtämään kirjaston ja tietopalvelun toimintaa osana hankkeiden oppimisprosessia. Kuvaaminen on edellytyksenä toiminnan kehittämiseksi ja dialogille sekä kirjastoalan sisällä että alan ulkopuolisten kanssa (Neal 2006). Alaa ei voida kehittää pelkästään sisäisenä asiana, vaan verkostoitumisen, kumppanuuden ja moniammatillisten tiimien aikakaudella ammattikäytännöt, osaaminen ja roolit ovat kytköksissä laajempiin kokonaisuuksiin (Lahtinen & Talja 2011).

Tutkimuksen kohteena ovat tietoasiantuntijoiden roolit ja osaaminen tutkimus- ja kehittämishankkeissa. Tietoasiantuntijoiden rooliin liittyvä keskustelu nivotaan tietokäsitteisiin ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Tutkimuksessa hyödynnetään tietämyksenhallinnan tutkimuksen teoriaperustaa sekä tietoasiantuntijoiden rooleja ja tehtäväkuvaa koskevia aiempia jäsenyyksiä. Empiirinen tutkimus ja sen tulokset antavat viitteitä siitä, miten hyvin nämä teoriat auttavat jäsentämään ja ymmärtämään yhteisöllistä tietokäyttämistä tutkimus- ja kehittämistoiminnan kontekstissa. Teoriaperusta ja tulokset yhdessä kertovat siitä, millaisia paineita ja tarpeita tietoasiantuntijoiden ammatillisen osaamisen kehittämiseen ja mieltämiseen kohdistuu.

2 AIEMMAT TUTKIMUKSET Tietoasiantuntijoiden rooleista tutkimus- ja kehittämistyössä

Tietämystä, kyvykkyyttä ja osaamista voidaan tarkastella roolien avulla. Rooli on yksilön omaksuma toimintatapa tietyllä hetkellä tietyssä tilanteessa suhteessa muihin ihmisiin. Rooli nähdään yhtäältä pysyvänä olotilana ja toisaalta henkilöllä voi olla useita erilaisia rooleja samankin toiminnan tai tehtävän aikana.

Adcock ja kumppanit (2006) tutkivat tietoasiantuntijan roolia tutkimusprosessissa. He tunnistivat seuraavat roolit kyselytutkimukseen

pohjautuen:

- konsultoiva ja tutkimusta avustava (a consulting, supportive role),
- yhteistyö (a collaborative role) ja
- tiedeammattilainen (a scholarly professional role). (Adcock et al. 2006)

Konsultoivassa roolissa tietoasiantuntijat työskentelivät tutkijoiden apuna, yhteistyöroolissa he olivat osa monitieteistä tutkimustiimiä ja tiedeammattilaisen roolissa he toivat mukanaan kirjastoperustaista tutkimusta. Roolit erottuivat toisistaan muun muassa osallistumisen intensiteetin mukaan. (Adcock et al. 2006)

Tutkimusprosesseissa tietoasiantuntijat eivät toimi pelkästään tiedon paikantajina tai resurssien tarjoajina. Esimerkiksi Della Setan ja Cammaranon (2008) tutkimuksessa tietoasiantuntijan rooli nähtiin olennaisena erityisesti monitieteisessä ryhmässä. Tietoasiantuntija ei toiminut vain tutkimuksen avustajana, vaan kirjallisuuskatsausten ja suositusten yhtenä tekijänä. Tietoasiantuntijan rooli hakujen onnistumisessa oli kriittinen, koska virheet systemaattisissa tiedonhauissa johtivat mahdollisesti virheelliseen tai epätäydelliseen tutkitun tiedon katsaukseen ja hyödyntämiseen. (Della Seta & Cammarano 2008)

Beverly, Booth ja Bath (2003) tarkastelivat tietoasiantuntijan toimintaa tapaustutkimuksessa, jossa he tunnistivat 11 mahdollista roolia. Roolit olivat:

- projektin johtaja (project leader),
- projektin vetäjä (project manager),
- kirjallisuuden etsijä (literature searcher),
- viitteiden hallinnoija (reference manager),
- dokumenttien hankkija (document supplier),
- tiedon kriittinen arvioija (critical appraiser),
- datan tiivistäjä (data extractor),
- datan yhteenvetäjä (data synthesizer),
- raportin kirjoittaja (report writer),
- raportin jakelija (disseminator) ja
- tutkija (primary researcher). (Beverly, Booth & Bath 2003)

Uusia rooleja olivat esimerkiksi laadukkaan tiedon seulonta, tiedon kriittinen arvioija, kouluttaja, tiedonjakaja ja muutosjohtaja, kun taas perinteisiä rooleja olivat tiedon paikantaja tai tarjoaja. (Beverly, Booth & Bath 2003) Tietoasiantuntijan rooli oli tässä tutkimuksessa pelkistetty systemaattisen kirjallisuuskatsauksen koostajaksi, eikä koko tutkimusprosessiin osallistuvaksi.

Beecroftin et al. (2009) käsitteellisessä analyysissä tietoasiantuntijoiden potentiaalisiksi rooleiksi tunnistettiin sekä substanssialueen että yleisemminkin tutkimus- ja kehittämistyön tukena oleminen. Tietoasiantuntijan nähtiin vaikuttavan erityisesti tutkimustulosten vahvuuteen ja luotettavuuteen, mutta tietopalvelun henkilöstön olisi luontevaa olla mukana tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa ja tutkimustulosten käytäntöön viemisessä. Tässä kulttuurisessa muutoksessa oli kysymys tutkimusprosessia ulkoapäin avustavasta toiminnasta täysin integroituun toimintaan tutkimusprosessissa. Tietoasiantuntijoiden toimintaa haluttiin kehittää osana tutkimusympäristöä, jolloin heidän roolinsa tutkimusprosessin osana tunnustetaan ja tunnustetaan. Tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että muutoksen aikaansaamiseksi tarvitaan tietoasiantuntijoiden omaehtoista ja tavoitteellista toimintaa, jossa koulutautumisella ja osaamisen kehittämisellä nähtiin olevan merkitystä. (Beecroft et al. 2009)

Prekop (2002) hahmotteli empiirisen aineiston perusteella tiedonhankinnan mallia, jossa huomioidaan roolien lisäksi tiedonhankinnan sekä työorganisaation konteksti. Prekopin mukaan roolit kuvaavat osallistuvien henkilöiden toimintaa ja käyttäytymistä sekä heidän vastuitaan. Hän tunnisti tutkimusaineistosta seitsemän erilaista roolia, jotka olivat

- tiedonkerääjä (information gatherer),
- tiedon todentaja ja luotettavuuden arvioija (information verifier),
- tiedonhankinnan käynnistäjä (information seeking instigator),
- tiedon indeksoija (information indexer/abstractor),
- vinkkaaja (information referrer),
- ryhmän sihteeri (group administrator) ja
- ryhmän johtaja (group manager). (Prekop 2002)

Prekop (2002) tunnisti roolit kolmivuotisen tutkimuksen aikana, jossa kerättiin tietoa puolustusvoimien prosesseista. Prekop tarkasteli tietoa keräävien ryhmien tiedonhankintakäyttäytymistä, jossa hän kiinnitti erityistä huomiota tiedonhankinnan yhteisölliseen luonteeseen. Ryhmiin osallistuvien henkilöiden roolit hahmoteltiin tiedonhankinnan tilanteissa, jotka muodostivat tiedonhankinnan kontekstin. Henkilöillä saattoi olla useita rooleja ja vastaavasti useilla henkilöillä saattoi olla samankaltainen rooli. Tutkimuksessa havaittiin myös, että taustalla oleva

organisaatio vaikutti yksilön toimintaan ja rooliin. Esimerkiksi osaaminen, asenteet, käyttäytyminen ja normit siirtyivät usein organisaatiokontekstista työryhmän kontekstiin ja myös päinvastoin. (Prekop 2002) Prekopin tutkimus kohdistui kuitenkin tiedonhankintaan, eikä huomioinut tiedon käyttämiseen tai tuottamiseen liittyviä rooleja.

Kauhanen-Simanainen ja Karivalo (2002) ovat jäsentäneet käsitteellisesti tietotoimintoihin liittyviä rooleja seuraavasti:

- spesialistit, joilla on syvälinen ymmärrys jostakin erikoisalasta,
- yleistaitajat, joilla on kokonaisymmärrys laajalta alueelta,
- tulkit eri ammattialojen välillä, rajojen ylittäjät ja moniosaajat,
- neuvojat ja mentorit,
- monimediaympäristössä sujuvasti liikkuvat viestinviejät,
- tietosisältöjen rakentajat ja suunnittelijat ja uuteen rohkaisevat innostajat. (Kauhanen-Simanainen & Karivalo 2002)

Tämä roolijäsennys on kiinnostava, koska lähtökohtana ei ole tietoasiantuntijan ideaalirooli, vaan jäsennys pohjautuu organisaation tarpeisiin. Jäsentyä mahdollistaa siten tietoasiantuntijoiden roolin tarkastelun laaja-alaisesti kontekstissaan.

Tietoasiantuntijan roolia on useissa tutkimuksissa käsitelty kapea-alaisesti rajoittuen tieteellisiin kirjallisuuskatsauksiin. Oletuksena on, että tietoasiantuntijoiden rooli liittyy dokumentoidun eli eksplisiittisen tiedon välittämiseen. Kehittämishankkeissa dokumentoidun tiedon käsittely ei välttämättä ole kuitenkaan keskeinen toiminto tiedon jakamisen ja tuottamisen prosesseissa (Lahtinen & Talja 2011). Hankekontekstissa roolia onkin pohdittava laaja-alaisesti.

Adcockin ja kumppanien (2006) roolijaottelussa eriteltiin kolme eri roolia ja se soveltuikin melko yleispiirteiseen ja staattiseen roolien luokitteluun. Beverlyn, Boothin ja Bathin (2003), Prekopin (2002) sekä Kauhanen-Simanainen ja Karivalon (2002) roolijaottelut jäsentävät aihepiiriä tarkemmalla tasolla ja antavat osviittaa tarkasteltaessa myös tietoasiantuntijoiden tilanteisia rooleja. Tietotoimintoja voidaan tarkastella staattisina, kontekstuaalisina tai tilanteisina tieto- ja oppimiskäsityksiä mukaillen. Tilanteinen rooli liittyy erityisesti dynaamisen tietämisen käsitteen (Orlikowski 2002; Patriotta 2003; Tsoukas 2005) kehittämiseen.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tietämyksenhallinnan kirjallisuudessa perinteinen tapa ymmärtää tietoa on ns. tiedon arvoketju eli data–informaatio–tieto–viisaus–malli (Allee 1997; Huotari, Hurme & Valkonen 2005; Frické 2009). Mallin perustana on informaatio, jota yksilö hyödyntää ja jalostaa. Kun yksilö sulauttaa informaation osaksi entuudestaan olemassa olevaa käsitysmaailmaansa, informaatio muuttuu tiedoksi ja yksilön ymmärrys asioista kasvaa. Tämä vastaa perinteistä käsitystä tietoasiantuntijan toimenkuvasta: tietoasiantuntija välittää informaatiota erilaisista tiedonlähteistä tiedon loppukäyttäjälle. (Lahtinen & Talja 2011)

David Blair (2002) on kuitenkin korostanut tiedon sisältävän elementtejä, jotka eivät ole siirrettävissä. Se muodostuu kokemuksesta, arvoista ja näkemyksestä. Tieto tällä tavoin ymmärrettynä mahdollistaa informaation ja uusien kokemusten arvioinnin, tulkin ja käsittelyn kontekstissaan.

Tietämyksenhallinnan uusimmissa teorioissa tieto onkin luonteeltaan tilannekohtaista sekä paikantuneisiin ja erikoistuneisiin käytäntöihin sitoutunutta (Tsoukas 2005). Tämä näkemys sisältyy niin sosiaaliskulttuurisiin oppimisteorioihin (Säljö 2005), käytäntöteoriaan (Schatzki 2006; Gherardi 2006) kuin organisationalisen tietämyksenhallinnan teorioihinkin (Patriotta 2003).

Keskeinen tietämyksenhallinnan teorioihin vaikuttanut tutkija on Wanda Orlikowski (2002). Hänen mukaansa tieto on asioihin liittyvää ja tietäminen on toimintaan liittyvää. Hän painottaa, ettei tietäminen ole muuttumatonta kyvykkyyttä vaan nimenomaisesti tekemistä, aktiivista sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta toimintaympäristön kanssa. Kun tieto liitetään Orlikowskin tavoin sosiaaliseen toimintaympäristöön ja henkilöiden tekemiseen, tietoa ei voida jakaa tai siirtää välineen avulla. Tietämisen jakamista voi tapahtua hänen näkemyksensä mukaan vain prosessissa, jossa osallistuvilla henkilöillä on mahdollisuus oppia itse käytänne. Orlikowskin mukaan tietämistä ja osaamista voidaan tutkia vain tutkimalla käytänteitä. Tieto on juurtuneena käytänteisiin, eikä ole erotettavissa niistä. (Orlikowski 2002)

Tiedon sijaan puhutaankin mieluummin tietämisestä (knowing), jolla viitataan siihen, että osaaminen ja asiantuntijuus ovat jotakin muuta kuin yksilön pään sisällä oleva tietovaranto.

Tietäminen on sosiaalista, sosiaaliseen toimintaympäristöön sitoutunutta ja aktiivisessa käytännön toiminnassa ilmenevää (Lave 1988). Se miten tieto ymmärretään, määrittää käsityksiä siitä, miten tietoasiantuntijan toiminta, rooli ja osaaminen ymmärretään. Mikäli tieto nähdään passiivisen, omaksumista odottavan varannon sijaan tilanteisesti ja sosiaalisissa käytännöissä muotoutuvana, tämä vaikuttaa ratkaisevasti myös tietopalveluja koskeviin käsityksiin (Lahtinen & Talja 2011).

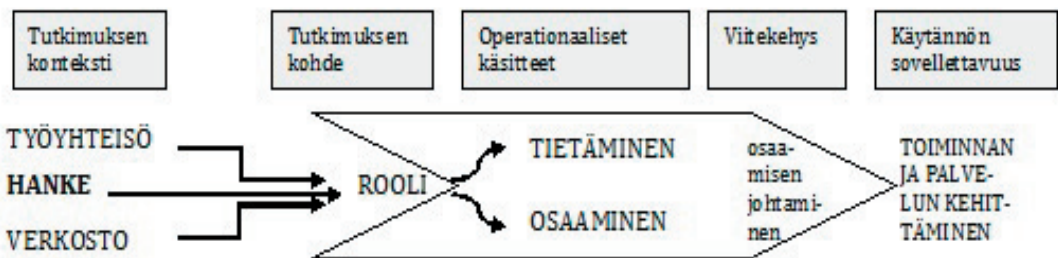
Osaamista on käsitelty tietämyksenhallinnan ja osaamisen johtamisen kirjallisuustraditiossa kuten objektiivitavataa esinettä, jota voidaan mitata ja käsitellä (ks Senge 2000). Huomio on kuitenkin viime aikoina siirtynyt yksilöistä prosesseihin ja yhteisöihin, joissa osaamista on mahdollista jakaa ja luoda (Virkkunen 2002). Kirjavaisen (2003) mukaan osaamisen johtaminen tarkoittaa organisaation infrastruktuurin, järjestelmien, toimintamallien, mittareiden ja koko kulttuurin kehittämistä sellaiseksi, että ne tukevat osaamisen kumuloitumista, jakamista ja koordinoitua organisaation tavoitteiden suunnassa.

Tietämyksenhallinnan teoreettiset ja manageristisesti orientoituneet viitekehykset pystyvät huonosti käsittelemään osaamista kontekstuaalisesti määrittävänä ilmiönä. (Seppänen-Järvelä & Juth 2003). Tietoasiantuntijoiden roolien ja osaamisen tarkastelu onkin tärkeää nivoa tietokäsityksiin. Tässä tutkimuksessa tieto nähdään tietämisen prosessina (Scharmer 2000; Blair 2002; Orlikowski 2002; Schatzki 2006), johon liittyvät taidot, osaaminen ja asiantuntemus.

Osaamisen kehittymistä tarkastellaan yhteisöllisenä toimintana työroolien kehittämisenä. Osaamista ei nähdä pelkästään resurssina, joka kumuloituu henkilöstön kouluttautuessa, vaan prosessina, joka aktivoituu erilaisissa tilanteissa ja konteksteissa. Henkilöstön osaamista voidaan kehittää siten aktiivisella ja tavoitteellisella toiminnalla, joka on sidoksissa toimintaympäristön päämääriin.

Tutkimuksen kohteena on tietoasiantuntijoiden rooli ja osaaminen kehittämishankkeessa. Hanke kuvataan toiminnan kontekstina, jossa tietoasiantuntijan rooleja ja osaamista voidaan tutkia poikkileikkauksen omaisesti. Roolit ja osaaminen pohjautuvat ja kehittyvät pääosin kuitenkin laajemmassa kontekstissa. Työyhteisön kulttuuri, toimintatavat ja kollegat vaikuttavat osaamisen ja roolien kehittymiseen. Lisäksi verkostoissa toimiminen antaa mahdollisuuden tarkastella osaamista ja roolia oman alan ulkopuolella moniammatillisissa ryhmissä. Kuviossa 1 kiteytetään tutkimuksen konteksti ja keskeiset käsitteet.

Tutkimuksen viitekehyksenä on osaamisen johtaminen, joka on yksi tietämyksenhallinnan osa-alueista. Tutkimuksen käytännön sovellettavuutta tarkastellaan kirjaston toimintojen ja palveluiden kehittämisessä.

Kuvio 1. Tutkimuksen konteksti ja keskeiset käsitteet.

4 TUTKIMUKSEN KONTEKSTINA MONIAMMATILLINEN eNNI- HANKE

Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka kohteena on kansallinen terveysalan hanke. eNNI-hankkeen (2008 - 2010) tarkoituksena oli kehittää terveydenhuollon ammattilaisten ja ammattiin opiskelevien valmiutta tutkittuun tietoon perustuvaan hoitotyöhön ja rakenteiseen potilaskirjaamiseen. Hankkeen tarkoituksena oli lisäksi parantaa terveydenhoitoalan opettajien ja tietoasiantuntijoiden ohjausvalmiuksia ja yhteisohjausta sekä moniammatillista yhteistyötä. Hankkeessa muodostettiin alueellisia kumppanuusverkostoja, koulutettiin henkilöstöä ja kehitettiin työrooleja. (Ora-Hyytiäinen 2010)

eNNI:ssä sairaanhoitajat, hoitotyön opettajat, opiskelijat ja tietoasiantuntijat kehittivät ja juurruttivat potilaskirjaamisen uutta käytäntöä yhdessä. Tavoitteena oli muodostaa työelämän ja koulutuksen uudenlaista kehittämissyhteistyötä. eNNI:n toisessa vaiheessa (Valtakunnallinen hanke lakisääteisen sähköisen potilastietojen kirjaamisen opetuksen kehittämiseksi 2009-2010) painopisteinä olivat kirjaaminen, pedagoginen malli, kirjaston rooli sekä ohjaus ja alueellinen arviointi. Tietoasiantuntijat osallistuiivat työelämän asiantuntijoiden, opiskelijoiden ja opettajien tiedonhankintataitojen ja tiedonlähteiden osaamisen kehittämiseen sekä samalla perehtyivät moniammatillisessa ryhmässä toimimiseen. (Ora-Hyytiäinen 2010)

eNNI-hankkeen toteutus vuosina 2009 - 2010:
-osallistujina 38 sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiota: 58 työyhteisöä (osasto tai pkl),
-116 yhdyshenkilöä, 1400 hoitajaa
-19 ammattikorkeakoulua: 44 yhdysopettajaa,
-20 tietoasiantuntijaa, 77 opiskelijaa (59 käynnistynyttä opinnäytetyötä)
-hankehallinnon järjestämiin tiedostustilaisuuksiin (4 kpl), työpajoihin (7 kpl) ja seminaareihin (4 kpl) osallistui yht. n. 650 henkilöä

Lisäksi järjestettiin alueellisten työryhmän tiedotustilaisuuksia, kokouksia, koulutuksia ja työpajoja. Hankkeen vaikutukseksi arvioitiin tutkitun tiedon käytön lisääntymistä sekä tiedonhallinnan osaamisen kehittymistä hankkeeseen osallistuneilla henkilöillä. (Ora-Hyytiäinen 2010)

5 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN ASETELMA

Aiemmat jäsenyykset ja tutkimukset tietoasiantuntijoiden rooleista ovat vaikuttaneet tutkimusongelman muotoiluun, haastattelujen suunnitteluun ja siihen, mihin analyysissä kiinnitetään huomiota.

Tutkimuksen kohteena ovat tietoasiantuntijoiden roolit ja osaaminen kansallisessa terveysalan eNNI-hankkeessa 2009 - 2010. Tutkimuskysymykset ovat:

-Millaisia rooleja tietoasiantuntijoilla oli hankeprosessissa?

-Miten he kykenivät hyödyntämään osaamistaan?

-Miksi hanketyöskentelyyn osallistuminen on tärkeää tietoasiantuntijan ammatillisen osaamisen kehittämisen näkökulmasta?

Kun tieto ei ole yksittäisistä henkilöistä, vaan jaetuista käytännöistä ja toimintaympäristöistä riippuvaista, tietoa on hankalaa tallentaa tai välittää sellaisenaan. Sitä on kuitenkin mahdollista tutkia ja kuvailla käyttöyhteydessään. Käyttötapauksia tutkittaessa kuvaillaan ongelma, vallitsevat olosuhteet ja toimenpiteet, joiden kautta asiantuntijat etenevät kohti ratkaisua. Niitä kuvaamalla voidaan Blairin (2002) mukaan tallentaa ja välittää tietokäytäntöjä kadottamatta olennaista eli toimintakontekstia. Tutkimuksen kohteena oleva hanke muodostaa kontekstin, jossa tietoa ja sen välittymistä asiantuntijoiden välillä on mahdollista tutkia.

Tapaustutkimuksissa tutkittavaa ilmiötä kuvataan ja pyritään ymmärtämään mahdollisimman tarkasti (Yin 1994). Laadullisella tarkastelulla tutkittavasta ilmiöstä löydetään kiinnostavia, erilaisia näkökohtia. Tapaustutkimus soveltuu käytettäväksi silloin, kun aihetta koskeva tutkimus ja teoria ovat muotoutumisvaiheessa ja kun toiminnan läheisyys nähdään tutkimuksessa kriittisenä tekijänä (Miles 1994; Yin 1994), niin kuin tässä tapauksessa. Tämän laadullisen tapaustutkimuksen tavoitteena on kuvata, mitä tarkastellussa hankkeessa tapahtui.

Kuvaaminen on edellytyksenä toiminnan kehittämiseksi ja dialogille sekä kirjastoalan sisällä että alan ulkopuolisten kanssa (Neal 2006). Aiemmassa tutkimuksessa (Lahtinen & Talja 2011) on huomattu, ettei alaa voida kehittää pelkästään sisäisenä asiana, vaan verkostoitumisen, kumppanuuden ja moniammatillisten tiimien

aikakaudella ammattikäytännöt, osaaminen ja rooli ovat kytköksissä laajempiin kokonaisuuksiin.

Tutkimusaineiston keruu

Tutkimuksessa haastateltiin 12 hankkeeseen osallistunutta tietoasiantuntijaa touko-kesäkuussa vuonna 2010 sekä yhtä projektisuunnittelijaa, joka toimi kouluttajana tietoasiantuntijoille. Hankkeeseen oli nimetty yhteensä 20 tietoasiantuntijaa, joista kaksi kieltäytyi haastattelusta ja kuusi ei vastannut yhteydenottopyyntöihin. Hanke ei ollut käynnistynyt kaikkien tietoasiantuntijoiden osalta, mikä johtunee siitä, ettei informaattikkaa koettu tarvittavan tai hanke ei ollut käynnistynyt organisaatiossa suunnitellun mukaisesti.

Haastattelupyynnöt ja aikatauluehdotukset lähetettiin sähköpostilla. Puhelinta käytettiin, kun tiedotettiin myöhästymisistä tai muuta poikkeavasta. Haastattelut toteutettiin verkossa yksilöhaastatteluina Adobe ConnectPro -ohjelmalla (12 kpl) ja kasvotusten (1 kpl projektisuunnittelija). Verkkohaastattelussa haastateltava ja haastattelija olivat omissa työpisteessään reaaliaikaisen äänen välittämänä. Haastattelijasta välittyi myös reaaliaikainen kuva, mutta haastateltava sai valita, oliko hänellä kamera käytössään. ConnectPron chatia eli tekstipohjaista reaaliaikaista keskustelukanavaa käytettiin haastattelun aikana ääniyhteyksien varmistamiseksi.

Verkossa tapahtuvaan haastatteluun päädyttiin, koska haastateltavat sijaitsivat eri puolilla Suomea. Tutkijat valitsivatkin online-haastattelun usein juuri pitkien etäisyyksien vuoksi. Online -haastattelut luokitellaan reaaliaikaisiin ja ei- reaaliaikaisiin sekä lisäksi tekstipohjaisuuden, visuaalisuuden tai käytettävien välineiden mahdollistaman informaation mukaan. Online-haastatteluilla on oma erityislaatunsa muun muassa informaation välittymisen, luottamuksellisuuden tai tietosuojan suhteen riippuen, millä välineellä ja miten haastattelu toteutetaan. Esimerkiksi haastattelijan vaikutus haastateltavaan saattaa olla visuaalisesti, verbaalisesti tai statukseltaan huomaamattomampi kuin fyysisesti samassa tilassa tapahtuvissa haastatteluissa. Toisaalta haastattelijan voi olla vaikeaa tulkita haastateltavaa, jos ilmeitä ja eleitä ei ole havainnoitavissa tai ne ovat välittyneitä. (James & Busher 2009)

Haastateltavat eivät omien kuvauksiensa mukaan vierastaneet verkossa tapahtuvaa haastattelua, koska olivat tottuneita online-työskentelijöitä tai olleet ainakin muutaman kerran online-yhteydessä. He olivat käyttäneet eNNI-hanketyöskentelyssä online-kokousvälineitä, Ciscon WebExää ja Adoben ConnectProta.

Haastattelut tallennettiin digitaalisella nauhoittimella, joka tallensi äänen ulkoisesti tietokoneen kaiuttimesta. Tallentaminen varmistettiin ConnectPron omalla nauhoitustoiminnolla. Kumpikin tallenne oli äänilaadultaan hyvä, joskin laatuun vaikuttivat online-yhteyden toimivuus yleisesti ja työasemiin liittyvät asetukset. Esimerkiksi mikrofoniin asetusta saattoi haastateltavalla olla liian hiljaisella tai ConnectPron nauhoitus katkesi, kun nauhoittavan tietokoneen näytönsäästäjä aktivoitui. Haastatteluissa ei kuitenkaan esiintynyt mitään erityisempiä ongelmia ääniyhteyden muodostamisessa tai äänen laadussa. Digitaalisen nauhoittimen tallenteiden siirrettävyys ja käsittely on helpompaa kuin ConnectPron, jossa ei ole erityisiä toisto- ja siirrettävyyssominaisuuksia.

Tallennetut haastattelut olivat kestoltaan 1h 25 min – 2h 20 min keskimääräisen haastattelujan ollessa 1h 40 min. Yhteensä nauhoitettua haastatteluaineistoa on 22h 10 min. Haastateltavilta kysyttiin kokemuksia hanketyöskentelystä, roolin muotoutumisesta ja osaamistarpeista.

Tutkimuksessa haastatellut olivat sosiaali- ja terveysalan tietoasiantuntijoita, joilla oli monen vuoden kokemus opiskelijoiden opettamisesta (11 haastateltua) tai ohjaamisesta (2 haastateltua) tiedonhankinnassa. Kolmella haastatellulla oli lisäksi suoritettuna tai suoritteilla kasvatustieteen opinnot ja opettajan pätevyys. Tiedonhankinnan opettaminen oli kuitenkin vain pieni osa muiden työtehtävien joukossa. Muita työtehtäviä olivat tyypillisesti asiakaspalveluun osallistuminen, aineiston hankinta, järjestelmien ylläpito ja kirjastotiimin tai -yksikön johtaminen.

Aiempaa hankekokemusta löytyi melkein kaikilta haastatelluilta, vain kolme haastateltua ei nimennyt mitään aiempaa hanketta. Tyypillisesti hanke oli kirjaston sisäistä tai kirjastojen yhteistoiminnallista kehittämistä. Viidellä haastatellulla oli kokemusta laajemmista hankkeista, joihin oli osallistunut myös muita kuin kirjastossa työskenteleviä. Nämä olivat koulutus- tai tieteenalojen kehittämishankkeita, joissa kirjastoilla oli oma osuutensa, esim.

virtuaaliopintojen tuottamista, sosiaalisen median soveltamista opetukseen tai bibliografisten luetteloiden laatimista. Kirjaston toimintaa kuvattiin näissä melko itsenäiseksi ja selkeäpiirteiseksi, eikä moniammatillista yhteistyötä juurikaan ollut tehty käytännön tasolla.

Sairaalassa työskentelystä oli kokemusta kahdella haastatellulla, joista toisella sairaala-kirjastotyöstä ja toisella muusta sairaalatyöstä. Haastatelluista muutamat olivat valmistuneet toiseen ammattiin ja vasta myöhemmin kouluttautuneet ja siirtyneet kirjastoon työskentelemään. Suurin osa haastatelluista oli työskennellyt yksinomaan kirjastoissa.

Haastattelun suunnittelussa hyödynnettiin tutkimuksen teoriaperustaa, jonka pohjalta teemoiksi muodostuivat tietoasiantuntijoiden toiminta hankkeessa, osaamisen hyödyntäminen ja kehittyminen sekä kokemusten jakaminen ja vaikuttavuus.

Tutkimusaineiston analyysi

Nauhoitetut haastattelut litteroitiin tekstiksi. Aineistoon tutustuttiin huolellisesti kuuntelemalla nauhoitteet ja lukemalla litteroituja tekstejä. Sen jälkeen haastattelut segmentoitiin ja luokiteltiin teemoihin. Alustavan analyysin teemat olivat

- haastattelujen tausta,
- työskentelyn aloittaminen hankkeessa,
- alueellisessa työryhmässä toimiminen,
- roolit työryhmässä,
- osaamisen kehittyminen,
- tiedon / toimintatavan levitys,
- toimintatavan jatkuvuus hankkeen jälkeen.

Toisessa vaiheessa poimittiin kontekstiin, rooliin ja osaamiseen liittyvät maininnat ja muodostettiin näistä analyysikehikko. Kolmannessa vaiheessa rooleja ja osaamista tarkasteltiin hankekontekstissa erilaisten variaatioiden hahmottamiseksi ja tyyppien nimeämiseksi. Tutkimuskysymyksiin vastaamista varten muodostettiin tulkintakehikko rooliprofiileista ja osaamisen johtamisesta. Yhteenvetokeskustelussa näitä tarkasteltiin kirjastotoiminnan ja -palvelujen kehittämisen näkökulmasta.

6 TULOKSET

6.1 Hanketoiminnot

Tutkimuksessa tarkasteltiin tietoasiantuntijoiden rooleja ja osaamisen kehittymistä viidessä eri hanketoiminnossa. Nämä olivat

- 1) hankekoulutukseen osallistuminen,
- 2) alueellisen, moniammatillisen työryhmän toiminta,
- 3) työpajaohjaus työpaikalla,
- 4) opiskelijoiden työpajaohjaus ja
- 5) kokemusten jakaminen työyhteisössä.

Seuraavassa on lyhyet kuvaukset näistä toiminnoista.

Hanketoiminta käynnistyi tietoasiantuntijoiden osalta koulutuksella, (1) joka sisälsi hankkeen tavoitteisiin ja toimintatapoihin perehtymistä sekä keskusteluja tietoasiantuntijan roolista hankkeessa. Koulutus oli osittain yhteistä muiden hanketoimijoiden kanssa ja osittain tietoasiantuntijoille suunnattua. Tällä koulutuksella oli merkitystä oman roolin hahmottamisessa ja kehittämisessä sekä hankeosaamisen kehittymisessä, esimerkiksi resurssipohjaisen toimintatavan ymmärtämisessä.

Se kokous Helsingissä, missä me oltiin koko porukka mukana, ja myöskin sairaanhoitajat tuolta terveyskeskuksesta, niin siellä ehkä ensimmäisen kerran konkretisoitui oikein kunnolla se, että mistä tässä on kysymys ja mitä multa ehkä vaaditaan tai mitä mä voin antaa sitten tähän hankkeeseen. (H1) ²

Alueellinen toimintasuunnittelu (2) tehtiin yhteisöllisesti ryhmässä, jossa mukana olivat hankkeeseen osallistuvat terveydenalan asiantuntijat, opettajat, opiskelijat ja tietoasiantuntijat. Tällainen moniammatillinen alueellinen työskentely oli uutta hankkeeseen osallistuneille tietoasiantuntijoille.

Olin yllättynyt, että siitähän puhutaan paljon, että informaattikko ja tiedonhankinta kuuluisi olennaisena osana myös tutkimus- ja kehitystyöhön, mutta se jotenkin aina jää, luultavasti sen takia, että ne hankeihmiset, jotka pistää pystyy näitä hankejuttuja, niin ne eivät ole tuttuja kirjaston kanssa, eivät tule pyytäneeksi mukaan. (H9)

Toimintasuunnitelmaan sisällytettiin tyypillisesti opettajan ja tietoasiantuntijan työpajaohjaukset työpaikoilla (3) sekä opiskelijan hankkeessa tehtävä opinnäytetyön aihe ja kartoitukset työpaikalla. Työpaikoilla

järjestetyt työpajat olivat uutta ja ne koettiin merkittävänä tapahtumana.

Minähän en oikeastaan tiedä mitään, mitä se työ on, vaikka sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan työ, en tiedä, mitä se on ja missä tilanteissa sitä tietoa tarvitaan ja minkälaista tietoa. Sehän olisi hyvä, jos sen tietäisi, niin osaisi aivan toisella tavalla, varmaan muuttuisi ohjaus ihan toisenlaiseksi ja sisältökin muuttuisi. (H12)

Tietoasiantuntijat kokivat opiskelijoille suunnatut työpajat (4) melko perinteisiksi opin-
näytetyöohjauksiksi toteutuksiltaan. Toisaalta, kun tietoasiantuntijat osallistuivat myös opinnäytetyön suunnitteluvaiheeseen, he pystyivät seuraamaan pitkäjänteisemmin opiskelijan työskentelyä ja opinnäytetyön edistymistä. Yhteinen toiminta hankkeessa mahdollisti paremman ymmärryksen opiskelijan prosessiin ja opinnäytetyöaiheeseen. Monet kokivatkin läheisempää kanssakulkemista opiskelijoiden kanssa, kuin perinteisessä asiakaspalveluneuvonnassa tai opinnäytetyön ohjaamisessa olisi ollut mahdollista.

Opinnäytetyön tekijöiden kanssa olen ollut aika paljon tekemisissä, että he on olleet niissä minun ihan normaaleissa tiedonhankinnan opetuksissa, mutta sen lisäksi on aina vähän vaihtojatoksia, että missä heillä on menossa se työ. Ehkä vähän enemmän ja paremmin on ollut juttua, kuin tavallisten opinnäytetyön tekijöiden kanssa. (H5)

Hankkeessa toimivien tietoasiantuntijoiden välillä ei ollut erityistä yhteistyötä. Muutamissa hankkeen järjestämissä koulutuspäivissä sekä käytössä olleessa oppimisolustassa käytiin jonkin verran keskustelua, jaettiin ajatuksia ja vinkattiin tiedonlähteitä tai työvälineitä. Tällaista kokemusten jakamista tietoasiantuntijoiden kesken ei kuitenkaan tuettu eikä resursoitu hankkeessa. Tietoasiantuntijoita pyrittiin sen sijaan aktivoitumaan alueellisessa, moniammatillisessa ryhmässä toimimiseen. Jakamisen tarve oman ammattialan toimijoiden kanssa korostui, koska monilla osallistuneilla tietoasiantuntijoilla ei ollut aiempaa kokemusta hankkeista.

Toivoin, että informaattikot olisivat voineet keskenään sparrata toisiaan, tehdä yhteisiä materiaaleja ja jakaa kokemuksia erilaisista käytänteistä keskenään, myöskin erilaisista käytännön asioista keskustella vapaammin, mutta sehän ei toteutunut, se ei sopinut tähän kokonaisuuteen. (H8)

Kokemuksia ei myöskään jaettu omilla työpaikoilla (5) kollegojen kanssa muuten

kuin maininnan tasolla. Reflektointia ei pidetty luontevana niiden henkilöiden kanssa, jotka eivät osallistuneet hankkeeseen. Hankkeeseen osallistumista pidettiin merkittävänä, mutta siitä ei osattu oikein kertoa ulkopuolisille hankkeen ollessa vielä käynnissä.

Ehkä jossain kirjastotiimikokouksessa ollaan oltu maininnan tasolla, mutta ei sen enempää. (H3)

Seuraavassa tarkastelen tietoasiantuntijan roolia tarkemmin näissä viidessä hanketoiminnossa.

6.2 Tietoasiantuntijoiden roolit hankkeessa

Tutkimuksessa identifioitiin kolme rooli-profiilia, jotka muodostivat tietoasiantuntijoille ominaisen roolin hankkeessa. Nämä olivat -potentiaalisen resurssin rooli (5 tietoasiantuntijaa), -tiedonhankinnan asiantuntijan rooli (4 tietoasiantuntijaa) ja -hanketoimijan rooli (4 tietoasiantuntijaa).

Rooliprofiilit ovat tyypiteltyjä ja luonteeltaan pysyviä, jonka vuoksi niitä nimitettiin rooli-profiileiksi erotuksena dynaamisista, tilanteisista rooleista, joita kutsutaan tässä tutkimuksessa roolivariaatioiksi.

Rooliprofiilit muodostettiin tarkastelemalla tietoasiantuntijoiden toimintaa viidessä edellä kuvatussa hanketoiminnossa (hankekoulutukseen osallistuminen, alueellisen työryhmän toiminta, työpajaohjaus työpaikalla, opiskelijoiden työpajaohjaus ja kokemuksen jakaminen työyhteisössä). Kussakin näissä hanketoiminnossa tietoasiantuntijan toiminta luokiteltiin ja abstrahoitettiin lopuksi yhtenäiseksi rooli-profiiliksi.

Seuraavassa tarkastelen rooli-profiileita tarkemmin ja ankkuroin tilanteiset roolit eli roolivariaatiot niihin. Tilanteisten roolien kautta on mahdollista ymmärtää osaamisen kehittymistä syvemmin kuin staattisten roolien kautta.

6.2.1 Potentiaalisen resurssin rooli-profiili

Potentiaalisen resurssin roolissa tietoasiantuntija oli hankkeen käytettävissä, vaikka ei osallistunut toimintaan kovin aktiivisesti. Oma rooli koettiin irralliseksi varsinaisesta toiminnasta.

Luotin siihen, että he olisivat olleet yhteyksissä, jos tarpeita olisi ollut. Informaattikon rooli

on kuitenkin tässä vain semmoinen bonus, se varsinainen toimintahan on siellä ihan muualla. Mutta ainakin on ollut mahdollisuus. Olen ollut olemassa, olen ollut käytettävissä. (H3)

Tietoasiantuntija ei tässä roolissa ollut myöskään aktiivinen keskustelija, suunnittelija tai toimija hanketoimijoiden tapaamisissa.

En minä nyt niin aktiivinenkaan ollut. Kun esimerkiksi opettaja ja opiskelija kävivät näitä keskusteluja ja olin mukana palaverissa, niin se oli niin uutta asiaa. En osannut tarjota apua niihin asioihin, koska en niitä ymmärtänyt. Se oli niin ammattikieltä, mitä ne puhuivat. Olin semmoinen kuuntelija siinä monesti. (H12)

Tietoasiantuntijan toimintaa aktivoivat hanketoimijoiden tiedontarpeet ja –pyynnöt. Tyypillinen pyyntö oli tiedonhaku määritellystä aiheesta.

Minulle tuli sähköpostia, että voitko katsoa, mitä löytyy, kun tämä kehittämiskohde on nyt päätetty, hoidontarpeen määrittely. Se kuulosti minusta tosi vaikealta aiheelta. Se ei avautunut, että mitä tämä oikein on ja koetin itsekseni hakea sitä tietoa. Ja jotakin löysin, mutta olin edelleenkin epävarma. (H12)

Tässä roolissa tiedonhaku koettiin vaikeaksi, irralliseksi toiminnaksi, koska tietoasiantuntija ei osallistunut aktiivisesti hankkeen toimintaan. Tällöin häneltä puuttui hankekontekstissa jaettava tietoa ja ymmärtämystä asioista.

Potentiaalisen resurssin roolissa vaikutti erityisesti, kuinka hyvin tietoasiantuntija koki ymmärtävänsä hankkeen tavoitteita, toimintaa ja käytyä keskustelua alueellisessa työryhmässä. Ymmärtämiseen vaikuttivat mm. oliko mukana heti hankkeen alkuvaiheessa, osallistuiko koulutuksiin, minkälaisia keskusteluja oli mahdollista käydä hankkeen muiden toimijoiden kanssa, erityisesti oman organisaation koordinaattoriopettajan kanssa ja miten ehti ja motivoitui perehtymään itsenäisesti hankemateriaaleihin.

Epävarmuus omasta roolista, osaamisesta ja moniammatillisessa työryhmässä toimimisesta vaikuttivat varsinkin, jos aiempaa hankekokemusta ei ollut.

Koki olevansa vähän kokematon, kun ei ole ollut aiemmin hankkeessa mukana, että osaako toimia. (H7)

Epävarmuutta oli lähes kaikilla hankkeen alkuvaiheessa, mutta mm. kokemus hanke-toiminnasta vaikutti, millä tavalla ja kuinka nopeasti omaa rooliaan pystyi rakentamaan ja muokkaamaan.

Taulukko 1 kokoaa havainnot tietoasiantuntijoiden toimimisesta potentiaalisena resurssina.

Tietoasiantuntijan toimiessa potentiaalisena resurssina rooli säilyi melko staattisena toiminnan aikana, jolloin tilanteista roolivaihtelua ei

Taulukko 1. Rooliprofiilina potentiaalinen resurssi ja sen roolivariaatiot.

Rooliprofiili	Tietoasiantuntija potentiaalisena resurssina (5 haastateltua):
	On käytettävissä konkreettisen tehtävän tekemiseen erikseen pyydettyessä. Odottaa, että aloite osaamisen hyödyntämisestä tulee muilta toimijoilta.
Hanketoiminto	Roolivariaatiot
Hankekoulutus	ulkopuolinen osallistuja
Alueellinen moniammatillinen työryhmä	ulkopuolinen osallistuja
Työpaja työpaikalla	tiedonhankinnan ohjaaja
Opiskelijoiden työpaja	tiedonhankinnan ohjaaja
Työyhteisö	hankekokemuksen passiivinen jakaja

ollut havaittavissa. Hankekoulutuksessa tietoasiantuntija oli osallistujan roolissa, johon usein liittyi myös ulkopuolisuuden tunne. Alueellisessa työryhmässä tietoasiantuntija seurasi toimintaa, yritti ymmärtää käytyä keskustelua ja odotti toimeksiantoja. Työpajoissa tietoasiantuntija toimi roolinsa odotusten mukaisesti tiedonhankinnan ohjaajana. Omassa työyhteisössään potentiaalisena resurssina toimiva tietoasiantuntija ei esitelletty toimintaansa eikä aktiivisesti keskusteluttanut rooliaan hankkeessa.

6.2.2 Tiedonhankinnan asiantuntijan rooliprofiili

Tiedonhankinnan asiantuntijan profiilin perustana oli tietoasiantuntijan vankka käsitys omasta osaamisestaan tiedonhankinnan ammatillisena. Keskeisenä toimintamallina oli pyrkiä ymmärtämään hankkeen tavoitteet ja toiminta sekä pohtia, miten oma osaaminen parhaiten hyödytti hanketta ja hankkeeseen osallistuvia. Tietoasiantuntijan toiminnan tavoitteena oli omaaloitteinen osaamisen jakaminen.

Kyllä siinä piti koko ajan kuumeisesti miettiä, että mitä tämä tässä nyt käytännössä tarkoittaa, että miten voisi oman panoksensa tähän antaa ja mitä tässä toivotaan. Kyllä tuntui, että se on aika vaikea tehtävä, kun on tottunut oppilaitosympäristössä. Tämä oli ihan uudenlainen [tilanne] sitten. (H8)

Hankkeen käynnistyttyä ja toiminnan muotoututtua tietoasiantuntijan rooli liittyi luontevasti tiedonhankintaan. Omaaloitteiset tiedonhaut käsitellyistä aiheista ja tiedonlähdevinkkaukset olivat tyypillisiä toimintamuotoja alue työryhmässä.

Minä itse vähän ehdottelin, mitä voisin tehdä. Minulla oli itselläni jonkinlainen kuva siitä, että ehkä pystyn tarjoamaan apua ja voin tehdä joitakin hakuja valmiiksi. Teinkin aiheeseen liittyviä hakuja ja jaoin ne, laitoin sinne RefShareen. (H1)

Tietoasiantuntijan keskeinen rooli muotoutui kuitenkin tiedonhankinnan ohjaajana. Tiedonhaun työpajoja oli useita niin opiskelijoille kuin työelämän ammattilaisillekin.

Oli kolme [työpajaa] tuossa toukokuussa, terveysasemille oli yhteinen työpaja ja sitten kotihoidolle ja kaupunginsairaalan osastolle oli omansa ja nyt vielä päivystysasemalle on syksyllä tulossa. (H8)

Erityisesti työpaikoilla järjestetyt työpajat edellyttivät hyvää suunnittelua. Työelämässä olevien tiedontarpeet, tiedonhakumahdollisuudet ja tiedon käyttäminen mietittyivät tietoasiantuntijoita, koska näistä ei ollut kovin tarkkaa käsitystä.

Joutui miettimään tarkemmin, että mistä oikeasti on työelämässä hyötyä ja mitä he voivat hyödyntää. Joistakin viitetietokannoista totesin, ettei ole mitään järkeä käydä läpi. Vaikka löytyisi kuinka hyvä viite, niin mitä sillä tiedolla tekee. Sitä pohti paljon tarkemmin, että mistä siellä on kohdeyleisölle hyötyä. (H4)

Tietoasiantuntijat tekivät työpajojen osallistujille tai näiden esimiehille ennakkokyselyjä, joiden avulla he pyrkivät selvittämään, minkälaisia tiedonlähteitä työelämässä käytetään.

Tein ennakkokyselyn, sellaisen hyvin simpppelin. Kysyin minkälaisia tiedonlähteitä he ovat tottuneet käyttämään ja oikeasti käyttävät työssään: mitä ammatti/jäsenlehtiä seuraat säännöllisesti, mitä terveysaiheisia www-sivustoja tai postituslistoja seuraat tai käytät ja mihin tiedonlähteisiin haluaa tutustua työpajassa ja onko muita toiveita. (H4)

Työpajojen sisältöä käytiin lävitse myös hankkeeseen osallistuneiden opettajien kanssa keskustellen, mitä asioita ohjauksessa kannattaa olla ja minkälaisin painoituksin. Työpajat linkitettiin opettajan pitämiin työpajoihin, joiden aiheena oli tutkitun tiedon käyttö hoitotyössä.

Tietoasiantuntijat kokivat osittain ristiriitaisiakin odotuksia hankkeen eri toimijoilta, mutta näkemys omasta ohjaajan roolista oli vahva.

En tiedä oliko oma väärinymmärrys, mutta projekti-ihminen antoi palautetta, että painopiste on ollut väärä, kun on ollut tiedonhaun ohjauksessa. Olisi pitänyt olla tiedonhakua. Me oltiin itse määritelty, että sen pitäisi olla ohjaus, mä olin selkeästi pedagoginen ohjaaja. (H11)

Monissa haastatteluisissa painotettiin lisäksi kirjaston palvelujen tiedottamisen ja markkinoinnin mahdollisuutta. Pidettiin tärkeänä, että kirjaston palvelut olivat esillä ja että palveluista voitiin kertoa ymmärrettävästi eri kohderyhmille kuten opiskelijoille, opettajille ja erityisesti työelämän ammattilaisille.

Se oli hyvä tilaisuus markkinoida meidän kirjastojen palvelua, että kaikki ei edes tiennyt, että voi meidän palveluja käyttää, että se oli oivallus. Kohtuullisen moni sanoi, että tulee kirjastoon tutustumaan, ne piti sitä ihan arvokkaana tietona, että voi käyttää [kirjastoa]. (H11)

Kokonaisuudessaan tietoasiantuntijat kokivat, että hanke muovasi ymmärrystä työelämän toimintatavoista ja aidoista tiedon hankinnan ja käytön tilanteista. Tätä uutta ymmärrystä haluttiin hyödyntää edelleen omassa tiedonhankinnan ohjauksessa opiskelijoiden kanssa.

Aidommin pitäisi pystyä kertomaan se totuus, jonka opiskelija kohtaa, kun hän joutuu työelämään ja siellä rupeaa tekemään kehittämistöitä tai hakemaan tietoa, ettei hänellä välttämättä enää olekaan niitä samoja välineitä käytössään [kuin opiskeluaikana]. Siinä mielessä tämä hanke on ollut tosi antoisa juttu. (H1)

Taulukko 2 kokoaa havainnot tietoasiantuntijoiden toimimisesta tiedonhankinnan asiantuntijana.

Tiedonhankinnan asiantuntijan roolit eri hanketoiminnoissa olivat monipuolisemmat kuin potentiaalisen resurssin variaatiot. Tilanteisia rooleja oli tunnistettavissa useita kussakin hanketoiminnossa. Hankekoulutuksessa tietoasiantuntija omaksui ja jäseni koulutuksessa saatua tietoa osaksi omaa työtään, asiantuntijuuttaan ja hankerooliaan. Alueellisessa työryhmässä tietoasiantuntija tunnisti keskusteluissa ja hanketavoitteissa esiintyneitä tiedontarpeita sekä haki ja vinkkasi oma-aloitteisesti tietoa.

Työpajoissa tietoasiantuntija oli tiedonhankinnan ohjaajan roolin lisäksi kuuntelija ja kanssakulkija tukien osallistujien oppimisprosessia. Lisäksi hän piti tärkeänä markkinoida kirjastopalveluita. Omassa työyhteisössään tietoasiantuntija esitteli hanketta mielellään kirjastotiimien kokouksissa.

6.2.3 Hanketoimijan rooliprofiili

Hanketoimijan profiilissa tietoasiantuntija hyödynsi omaa osaamistaan laaja-alaisesti. Toiminta ei keskittynyt pelkästään ammatilliseen ydinosaamiseen, vaan myös yleiseen osaamiseen, jossa korostuivat erityisesti hanketoiminnan osaamisen ja vuorovaikutusosaamisen hyödyntäminen. Aiemman osallistumisen kautta hankeprosessin perustoiminnot olivat tuttuja, esim. resurssointi, ajan käytön seuranta, toimintasuunnitelman laatiminen ja arviointi. Nämä muodostivat hankkeen rakenteellisen kehikon, joka helpotti oman toiminnan suunnittelua.

Näillä tietoasiantuntijoilla oli alueellisessa työryhmässä aktiivinen keskustelijan tai vetäjän rooli. He ottivat tehtäväkseen esimerkiksi jäsentää käytyä keskustelua ja kirjata alustavaa

Taulukko 2. Rooliprofiilina tiedonhankinnan asiantuntijuus ja sen roolivariaatiot

Rooliprofiili	Tietoasiantuntija tiedonhankinnan asiantuntijana (4 haastateltua): Pyrkii ymmärtämään muiden toimijoiden tiedontarpeita ja tuomaan omaa asiantuntijuuttaan oma-aloitteisesti muiden hyödyksi. Perustana on vahva ohjauksellinen orientaatio.
Hanketoiminto	Roolivariaatiot
Hankekoulutus	hanketiedon omaksuja ja jäsentelijä
Alueellinen moniammatillinen työryhmä	proaktiivinen tiedontarpeiden tunnistaja ja tiedonhakija, tiedon vinkkaaja
Työpaja työpaikalla	tiedonhankinnan ohjaaja, aktiivinen kuuntelija (työelämä tietous), kirjastopalveluiden markkinoija
Opiskelijoiden työpaja	tiedonhankinnan ohjaaja ja kanssakulkija oppimisprosesseissa
Työyhteisö	hankekokemusten esittelijä

toimintasuunnitelmaa. Tietoasiantuntijan rooli on tässä siirtynyt tiedon hankinnasta sen jäsentämisen ja tuottamisen käytäntöihin.

Löytyi se kiinnostunut työelämäkumppani, jonka kanssa päästiin yhteistyökuviota miettimään, niin päästiin kirjoittamaan sitä suunnitelmaa, että mitä tehdään. Olen tottunut kirjoittamaan hallintoliturgiaa, niin toimintasuunnitelman kirjoittaminen ei ollut hankalaa, olin mukana hyvin aktiivisesti muotoilemassa vastauksia. (H10)

Muutamat tietoasiantuntijat osallistuvat myös opettajille ja terveysalan ammattilaisille tarkoitettuun koulutukseen rakenteisesta potilaskirjaamisesta ja tutkimukselliseen näyttöön perustuvasta toiminnasta. Tällöin tietoasiantuntija osallistui koulutukseen joko opettajan kanssa tai itsenäisesti, jolloin hän toimi koulutuksessa opitun välittäjänä ja jakajana muille. Tässä roolissa tietoasiantuntija myös jäseni ja kierrätti hankkeessa jaettua tietoa.

Olin meidän tiimistä ainoa, joka siihenkin osallistui, että meidän kolmella opettajalla oli kiire, ja minulla oli enemmän resursseja kuin opettajilla, ja olin luvannut tehdä yhteenvedon. Olin kuuntelemassa lainsäädäntöä ja olen kaikki heidän luentonsa käynyt kuuntelemissa. (H2)

Hanketoimijan roolissa tietoasiantuntijat kokivat jaetun asiantuntijuuden olevan keskeistä tietosisältöjen rakentamisessa. Rooliin sisältyi jaetun asiantuntijuuden kulttuurin aktivoiminen ja edistäminen.

En ole jäänyt informaattikkona olemaan, vaan olen ollut tarjoamassa, mitä näen ja kuulen ja jaan sitä muitten kanssa, että siinä mielessä tämä jaettu asiantuntijuus voisi olla selkeä yhteistyörooli minulle. Ei minusta ole semmoiseksi pöydän takana päivystäväksi napista painaen - vastausautomaatiksi, vaan minun pitää pystyä tekemään tätä työtä niin, että säilyy se oma kiinnostus. (H10)

Hankkeessa suunniteltiin tietoasiantuntijan ja opettajan yhteisohjausta, jossa molemmat osallistuivat yhdessä opiskelijan ohjaamiseen. Kummallakin ohjaajalla oli asiantuntemuksensa kautta omanlaisensa rooli, mutta tavoitteena oli samalla kehittää kaikkien osaamista. Yhteisohjausta voidaankin pitää jaetun asiantuntijuuden yhtenä ilmentymänä. Yhteinen ohjauksen suunnittelu toteutui kaikissa työpajoissa, mutta varsinainen yhteisohjaus toteutui vain muutamissa työpajoissa.

Siinä tuli ensimmäisen kerran sitä puolta, että opettaja ja informaattikko

yhdessä ohjaavat opiskelijaa, eli sitä ei ole aikaisemmin ollut kauheasti. Silloin, kun on ollut opinnäytetyöohjausta, niin opettajat on ohjanneet siellä omissa työhuoneissaan. Pääsi kuuntelemaan, että millä lailla opettaja ohjaa, että mihin asioihin pitää kiinnittää huomiota. (H9)

Työympäristössä vieraileminen ja ohjaaminen koettiin erilaiseksi kuin toiminta omissa organisaatioissa. Esimerkiksi sairaalan hierarkia, poliklinikan kiireisyys ja työprosessit sekä sairaalaosaston työtilat ja tietotekniset laitteet saivat tietoasiantuntijat pohtimaan tiedon hankintaa ja käyttöä työympäristöissä.

Pidetään kuitenkin mielessä tämä työelämä, jossa realiteetti on, ettei se ole niin kirjastokeskeistä, kuin mitä täältä kirjastonäkökulmasta katsoo. (H9)

Nyt kun ensimmäisen kerran on oikeasti päässyt näkemään, mikä on se ympäristö missä sitä [sairaanhoitajan työtä] pitää tehdä ja missä sitä voidaan tehdä, niin se jonkin verran selkiyttää, mitä heille voidaan opettaa. (H10)

Hankkeessa toimiminen herätti kiinnostuksen myös teoreettiseen ja tutkimukselliseen pohdiskeluun. Aiemmat kokemukset ja käsitykset ammatillisten käytäntöjen, toiminnan ja osaamisen perustana olevista olettamuksista eivät enää täysin toimineetkaan uudessa ympäristössä, jolloin niitä oli luontevaa ryhtyä pohtimaan syvällisemmin.

Jollain tavalla se tuo tyydytystä, että saa olla mukana valtakunnallisessa hankkeessa. On palkitsevaa, ettei ole vanhaa arkistotavaraa, vaan on mukana pitkäjänteisessä nykyterveydenhoitoon ja kotisairaanhoitoon liittyvässä hankkeessa. On palkitsevaa olla mukana tällöisessä, ettei kirjasto toimi vaan siellä omissa piirissä. Kirjastossa on ollut varovaisuutta, ettei me voida sinne [hankkeisiin] laajentua, ettei meillä ole ammattitaitoa, vähän nöyristelyäkin. (H2)

Taulukko 3 kokoaava havainnot tietoasiantuntijoiden toimimisesta hanketoimijana.

Rooliprofiiliin kuului, että hanketoimija osasi erilaisissa toiminnoissa vaihdella rooliaan tilanteisesti. Koulutuksessa hän oli aktiivinen kokemusten jakaja ja tiedonvälittäjä oman ammattialan ulkopuolellakin. Alueellisessa työryhmässä hän saattoi ottaa aktivaattorin tai vetäjän roolin sisältöjen rakentajana. Työpajoissa hän toimi tiedonlähteiden ja –menetelmien ohjaamisen ohella kannustajana sekä ongelmien pohtijana ja ratkaisujen hakijana. Hän hakeutui kokeilemaan myös yhteisohjausta, jossa

Taulukko 3. Rooliprofiilina hanketoimijuus ja sen roolivariaatiot.

Rooliprofiili	Tietoasiantuntija hanketoimijana (4 haastateltua): Omaa aktiivisen roolin tiedonhankinnassa ja tiedon tuottamisessa sekä jaetun asiantuntijuuden kokeilemisessä. Perustana on aiempi kokemus hanketoiminnasta.
Hanketoiminto	Roolivariaatiot
Hankekoulutus	hankekokemuksen jakaja ja koulutustiedon välittäjä
Alueellinen moniammatillinen työryhmä	proaktiivinen tiedontarpeiden jäsentäjä ja tiedonhankkija, keskustelun aktivoija, sisältöjen rakentaja, dokumentoija
Työpaja työpaikalla	tiedonhankinnan ohjaaja, keskustelun aktivoija, verkkotyövälineiden opastaja ja aktivoija, kirjastopalveluiden markkinoija
Opiskelijoiden työpaja	tiedonhankinnan ohjaaja (yhteisohjaus), kannustaja ja kanssakulkija oppimisprosesseissa
Työyhteisö	toimintatapojen kyseenalaistaja ja uudistaja

opettaja ja tietoasiantuntija ohjasivat yhdessä opiskelijaa. Omassa työyhteisössään hanketoimija kyseenalaisti perinteistä palvelutoimintaa ja pohti hanketoiminnan tuomia mahdollisuuksia.

Moniammatillisessa ryhmässä toimiminen mahdollisti perinteisestä ja luontaisesta poikkeavien roolien omaksumista. Omaan rooliin oli mahdollista vaikuttaa aiempien kokemusten, oman osaamisen ja toiminnan perusteella. Roolien vaihtelu tilanteen mukaan edellytti rooliosaamista, mm. käsitystä siitä, minkälaisia rooleja ryhmässä tarvitaan ja mitä rooleja muut osallistujat aktivoivat.

Rooliin vaikutti myös konteksti, miten hanke tai ryhmä otti tietoasiantuntijan vastaan, miten

oma työyhteisö tai lähiverkosto kannusti ja tuki, sekä miten tietoasiantuntija itse rohkaistui aktivoitumaan vieraassa toimintaympäristössä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa tunnistettiin tietoasiantuntijan kolme rooliprofiilia (a, b, c) ja havainnointiin niiden puitteissa roolivariaatioita viidessä eri hanketoiminnossa. Hanketoiminnot olivat 1) hankekoulutukseen osallistuminen, 2) alueellisen työryhmän toiminta, 3) työpajaohjaus työpaikoilla, 4) opiskelijoiden työpajaohjaus ja 5) kokemusten jakaminen työyhteisössä.

Rooliprofiili on verrattain pysyvä ominaistila,

jonka muotoutumisessa sekä kontekstin että ammattialan osaamisella ja käytänteillä on merkitystä. Potentiaalisen resurssin rooliprofilissa (a) tietoasiantuntija toimi hankkeen ulkopuolisena avustajana, joka odotti asiantuntemuksensa hyödyntämistä, mutta ei toiminut kovin oma-aloitteisesti. Tähän vaikutti muun muassa se, että hanke koettiin uutena kontekstina, eikä hyviä toimintakäytänteitä ollut vielä muotoutunut. Tiedonhankinnan asiantuntijan rooliprofilissa (b) tietoasiantuntija toimi oma-aloitteisena tiedonhankkijana ja välittäjänä. Mutta ennen kaikkea hän halusi hyödyntää osaamistaan tiedonhankinnan menetelmien ja tiedonlähteiden ohjaajana. Hänelle oli tärkeää myös edistää kirjaston käyttöä markkinoimalla palveluja. Toiminta perustui vahvaan ammatti-identiteettiin ja luottamukseen tiedonhankinnan ja ohjaamisen osaamisesta. Hanketoimijan rooliprofilissa (c) tietoasiantuntija toimi sekä tiedon hankinnan, jakamisen että tiedon tuottamisen prosesseissa. Lisäksi hänellä oli halu kokeilla hanketoiminnan uusia muotoja, kuten jaettua asiantuntijuutta. Tämä toteutui joillakin esimerkiksi yhteisohjauksena, jolloin hankkeeseen osallistunut opettaja ja

tietoasiantuntija ohjasivat yhdessä opiskelijaa omaan asiantuntemukseensa nojautuen.

Roolivariaatioita voi taas luonnehtia dynaamiseksi toiminnaksi, jossa voi esiintyä roolin vaihtelua hankkeen aikana tai jopa samankin toiminnan, esim. palaverin tai työpajan aikana. Roolivariaation muotoutumiseen vaikuttivat hanketoimijoiden odotukset, tietoasiantuntijan osaaminen sekä taustaorganisaatio. Parhaimmillaan tietoasiantuntija oli aktiivinen toimija moniammatillisessa ryhmässä ja kykeni edistämään ryhmän toimintaa monipuolisilla roolivariaatioilla. Roolivariaatioita olivat esimerkiksi koulutuksissa esitetyn tiedon tiivistäminen opettajille, jotka eivät ehtineet osallistua tilaisuuksiin, aluesuunnitelman dokumentointia koordinoiva rooli, keskustelun aktivointi työpajoissa ja yhteisöllisissä välaineissä tai tietokoneen ja verkon käytön opastaja.

Taulukossa 4 on koottuna tutkimuksen tulokset. Kolmea rooliprofiilia tarkasteltiin viidessä erilaisessa hanketoiminnossa ja näistä

Taulukko 4. Rooliprofiilit ja roolivariaatiot viidessä hanketoiminnossa

Tietoasiantuntijan rooliprofiili	Potentiaalinen resurssi (a):	Tiedonhankinnan asiantuntija (b):	Hanketoimija (c):
	On käytettävissä konkreettisen tehtävän tekemiseen erikseen pyydettyä. Odottaa, että aloite osaamisen hyödyntämisestä tulee muilta toimijoilta.	Pyrkii ymmärtämään muiden toimijoiden tiedontarpeita ja tuomaan omaa asiantuntijuuttaan oma-aloitteisesti muiden hyödyksi. Perustana on vahva ohjauksellinen orientaatio.	Omaa aktiivisen roolin tiedonhankinnassa ja tiedon tuottamisessa sekä jaetun asiantuntijuuden kokeilemisessa. Perustana on aiempi kokemus hanketoiminnasta.
Hanketoiminto	Roolivariaatiot	Roolivariaatiot	Roolivariaatiot
1) Hankekoulutus	ulkopuolinen osallistuja	hanketiedon omaksuja ja jäsentelijä	hankekokemusten jakaja ja koulutustiedon välittäjä
2) Alueellinen moniammatillinen työryhmä	ulkopuolinen osallistuja	proaktiivinen tiedontarpeiden tunnistaja ja tiedonhakija, tiedon vinkkaaja	proaktiivinen tiedontarpeiden jäsentäjä ja tiedonhankkija, keskustelun aktivoija, sisältöjen rakentaja, dokumentoija
3) Työpaja työpaikalla	tiedonhankinnan ohjaaja	tiedonhankinnan ohjaaja, aktiivinen kuuntelija (työelämä tietous), kirjastopalveluiden markkinoija	tiedonhankinnan ohjaaja, keskustelun aktivoija, verkkotyövälineiden opastaja ja aktivoija, kirjastopalveluiden markkinoija
4) Opiskelijoiden työpaja	tiedonhankinnan ohjaaja	tiedonhankinnan ohjaaja ja kanssakulkija oppimisprosesseissa	tiedonhankinnan ohjaaja (yhteisohjaus), kannustaja ja kanssakulkija oppimisprosesseissa
5) Työyhteisö	hankekokemuksen passiivinen jakaja	hankekokemusten esittelijä	toimintatapojen kyseenalaistaja ja uudistaja

pyrittiin löytämään erilaisia roolivariaatioita.

Taulukosta 4 ilmenee, että roolivariaatiot ovat vaihtelevammat hanketoimijana kuin potentiaalisena resurssina toimineiden tietoasiantuntijoiden. Potentiaalisena resurssina olleen tietoasiantuntijan toimintaa luonnehti ulkopuolisuus ja satunnaisuus hankeprosessissa. Tiedonhankinnan asiantuntijalla on vahva tiedonjakamisen funktio kun taas hanketoimijoilla on rooleja myös tiedon tuottamisen prosesseissa, eikä pelkästään tietoasiantuntijoiden perinteisen osaamisen, tiedonhankinnan prosesseissa.

Taulukkoon 5 on koottu aiempien tutkimusten tuloksia ja käsitteellisiä jäsennyksiä tietoon

liittyvistä rooleista sekä vertailtu niitä tässä tutkimuksessa jäsenneltyihin rooleihin. Prekopin (2002) roolien jäsennyys liittyy tiedon hankintaan, eikä se huomioi tiedon tuottamisen prosessia lainkaan. Empiriaan perustuvan jäsennyksen lähtökohtana on yhteisöllinen tiedonhankinta, jolloin oletuksena on, että kuka tahansa ryhmästä voi toimia jäsennellyissä rooleissa. Tällöin tietoasiantuntijalla ei välttämättä ole ryhmässä lainkaan roolia. Beverleyn, Bathin ja Boothin (2003) jäsennyksessä tavoitellaan uusia rooleja tietoasiantuntijoille, mutta se ei kuvaa mahdollisuuksia kovin tarkasti. Jäsennyys perustuukin lähinnä tavoitetiloihin eikä empiriaan. Kauhanen-Simanaisen & Karivalon

Taulukko 5. Tutkimuksessa identifioidut roolivariaatiot sekä Kauhasen-Simanaisen ja Karivalon (2002), Beverlyn, Bathin ja Boothin (2003) sekä Prekopin (2002) roolijäsenysten yhteneväisyydet.

Tutkimuksessa identifioidut roolivariaatiot	Kauhanen-Simanainen ja Karivalo (2002)	Beverley, Bath, Booth (2003)	Prekop (2002)
	spesialistit, joilla on syväällinen ymmärrys jostakin erikoisalasta		tiedonhankinnan käynnistäjä
tiedontarpeiden tunnistaja ja tiedonhakija		kirjallisuuden etsijä dokumenttien hankkija	tiedon kerääjä
		viitteiden hallinnoija	tiedon indeksoija
hanketoimija	yleistaitajat, joilla on kokonaisymmärrys laajalta alueelta	projektin johtaja projektin vetäjä	ryhmän sihteeri ryhmän johtaja
keskustelun aktivoija, tiedon ja kokemuksen jäsentelijä, hankekokemusten jakaja, koulutustiedon välittäjä	tulkit eri ammattialojen välillä, rajojen ylittäjät ja moniosaajat		
tiedonhankinnan ohjaaja, kuuntelija, kannustaja ja kanssakulkija oppimisprosesseissa, tiedon vinkkaaja	neuvojat ja mentorit	raportin jakelija	vinkkaaja
kirjastopalvelujen markkinoija, verkkotyövälineiden ohjaaja ja aktivoija	monimediaympäristössä sujuvasti liikkuvat viestinviejät		
sisältöjen rakentaja, dokumentoija	tietosisältöjen rakentajat ja suunnittelijat	tiedon kriittinen arvioija datan tiivistäjä datan yhteenvetäjä raportin kirjoittaja	tiedon todentaja
toimintatapojen kyseenalaistaja ja uudistaja	uuteen rohkaisevat innostajat	tutkija	

(2002) tyypittely ottaa huomioon laaja-alaisesti organisaation tarpeet ja siinä on huomioitu sekä tiedon jakamisen että tuottamisen prosessi. Myös tässä jäsentelyssä kuka tahansa organisaatiossa voi toimia kyseisessä roolissa, eikä rooleja ole erityisesti vastuutettu tietoasiantuntijoille. Tietoasiantuntijan onkin toimittava moniammatillisessa työyhteisössä, jossa mikä tahansa rooli työryhmän tai yhteisön tarpeista käsin voi tulla kyseeseen.

Taulukosta 5 havaitaan, että perinteinen käsitys tietoasiantuntijoiden roolista liittyy dokumentoidun eli eksplisiittisen tiedon välittämiseen. Dokumentoidun tiedon käsittely ei kuitenkaan välttämättä ole keskeinen toiminta tiedon jakamisessa ja tuottamisessa hankekonteksteissa (Lahtinen & Talja 2011). Tietoasiantuntijan roolia ja osaamista tuleekin tarkastella tietämisen (Scharmer 2000; Blair 2002; Orlikowski 2002; Schatzki 2006) kontekstissa.

Tietoasiantuntijan tulee osata uusia taitoja muuttuneissa rooleissa. Osaamisen johtamisen osa-alueiksi voidaan määritellä tiedon ja tietämyksen

- tunnustaminen
- tunnistaminen
- jakaminen
- kehittäminen
- luominen
- hyödyntäminen
- resursointi
- arviointi ja mittaaminen. (Virtainlahti 2009).

Osaamisen johtamisessa on huomioitava myös tietoasiantuntijoiden rooliosaamisen kehittäminen moniammatillisissa työyhteisöissä. Rooliosaamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä kykyä ja taitoa toimia tehokkaasti erilaisissa rooleissa yhteisöllisen tietämisen jakamisessa ja tuottamisessa. Se sisältää osaamisen tunnistamista, kontekstin lukutaitoa ja käsityksen siitä, minkälainen rooli on mahdollinen erilaisissa tilanteissa. Tarkempaa tutkimusta olisi hyvä tehdä rooliosaamisen näkökulmasta, esimerkiksi minkälaisia rooleja toimintaympäristö edellyttää, mitä rooleja on hyvä osata ja miten roolivariointi kehittää osaamista.

Kirjastot toimivat tiedon keskiössä, mutta eivät välttämättä hyödynnä tutkittua tietoa toimintansa kehittämisessä. Tietoa ei myöskään osata jakaa riittävästi kirjaston sisällä eikä verkostoissa kehittämistoiminnan tehostamiseksi. (Eldredge 2006; Neal 2006) Tutkimustulosten mukaan kirjaston kannattaa osallistua aktiivisesti

tutkimusprosessin eri vaiheisiin tai tehdä omaa tutkimustyötä seuraavista syistä:

-monissa kirjastoissa perinteisten palvelujen käyttö on hiipumassa ja tutkimuksen avulla voidaan löytää uusia rooleja, joissa kirjastolla on merkitystä tai arvoa

-useat tietoasiantuntijat tekevät tutkimustyötä kuitenkin tunnistamatta sitä tai pitämättä sitä erityisenä

-kirjastoissa tuotetaan tutkimuslähtöisiä kyselyjä, mutta niitä ei analysoida, arvioida eikä tuloksia jaeta, jolloin alan tietoperusta ei vahvistu. (Adcock et al. 2006)

Kirjastojen ja tietopalvelujen perinteinen rooli on vahvasti ollut tiedonvälittämisessä. Vaikka tietopalveluilla on yhä monipuolisemmat mahdollisuudet tehokkaaseen tiedonvälitykseen, niin samalla käyttäjät voivat halutessaan ohittaa kirjastot ja muut perinteiset tiedonvälittämisinstituutit rakentaessaan omia tiedonjakamis- ja luomisverkostojaan. Tiedon käsitteitä tarkastelemalla havaitaan, että välittämisen ja siirtämistehtävissä tiedon oletetaan olevan objektin kaltaisia, varastoitavia asioita. Uudet toimintatavat korostavat kuitenkin tiedon jakamista ja luomista, jolloin tiedolla oletetaan olevan prosessin luonteisia piirteitä. Kirjasto ei voi osallistua tällaisiin prosesseihin muuttamatta olennaisesti toimintaansa. Tiedon välittämisestä, siirtämisestä ja varastoisesta on siirryttävä tiedon jakamis- ja luomisprosesseihin osallistuvaksi. Tämä merkitsee myös tietoasiantuntijoiden roolin ja osaamisen merkittävää muutosta.

Hyväksytty julkaistavaksi 3.5.2013.

Viitteet:

¹Tietoasiantuntijoiden tehtävänä on paikantaa, välittää ja tuottaa tietoa eli osallistua tiedon jakamisen ja tuottamisen prosesseihin. Esimerkiksi Tampereen yliopistossa (2012) informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median koulutus antaa valmiudet työskennellä erilaisissa informaatio- ja uusmedia-alan asiantuntijatehtävissä, muun muassa sosiaalisen median asiantuntijana, informaattikkona, kirjastonhoitajana, suunnittelijana, tutkijana, verkkopalveluiden kehittäjänä ja asiakirjahallinnon ammattilaisena.

²H viittaa haastateltuun ja kirjaimen perässä oleva numero yksilöi haastatellun henkilön

Lähteet:

- Adcock, L. et al. (2006). The role of the UBC Library in scholarly research. Circle, University of British Columbia. Luettu 29.5.2012 <https://circle.ubc.ca/handle/2429/7796>.
- Allee, V. (1997). The knowledge evolution: expanding organizational intelligence. Newton MA: Butterworth-Heinemann.
- Beecroft et al. (2009). Supporting 'best research for best health' with best information. *Health Information and Libraries Journal*, 26(4), 307–315.
- Bennett, C. & Napp, D. (1997). The information specialist customer partnership. In K.M. Shelfer (ed), *Business reference services and sources: how end users and librarians work together*. Binghamton, N.Y: The Hawthorne Press. 49-57.
- Beverly, C.A., Booth, A. & Bath, P.A. (2003). The role of the information specialist in the systematic review process: a health information case study. *Health Information and Libraries Journal*, 20(2), 65-74.
- Blair, D.C. (2002). Knowledge management: hype, hope, or help? *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53(12), 1019-1028.
- Caputo, A. (2009). Making the complex simple: for better business decisions. *Business Information Review*, 25(1), 28-34.
- Della Seta, M. & Cammarano, R.R. (2008). The role of the information service in developing and maintaining a national guideline programme. 11th European Conference of Medical and Health Libraries. Towards a New Information Space - Innovations and Renovations. Proceedings; Helsinki. Luettu 28.5.2012 http://www.eahil.net/conferences/helsinki_2008/www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILpapers/Maurella_Della_Seta_paper.pdf
- Eldredge, J.D. (2002). Evidence-based librarianship: what might we expect in the years ahead? *Health Information and Libraries Journal*, 19(2), 71-77.
- Eldredge, J.D. (2006). Evidence-based librarianship: the EBL process. *Library Hi Tech*, 24(3), 341-354.
- Frické, M. (2009). The knowledge pyramid. A critique of the DIKW hierarchy. *Journal of Information Science*, (35)2, 131-142.
- Gherardi, S. (2006). *Organizational knowledge and the texture of workplace learning*. Oxford: Blackwell.
- Huotari, M-L., Hurme, P. & Valkonen, T. (2005). *Viestinnästä tietoon. Tiedon luominen työyhteisössä*. Helsinki: WSOY.
- James, N. & Busher, H. (2009). *Online interviewing*. Thousand Oaks: Sage.
- Kauhanen-Simanainen, A. & Karivalo, M. (2002). *Corporate literacy: yrityksen uusi lukutaito*. Profound-sarja. Helsinki: CIM Communication and Information Management.
- Kirjavainen, P. (2003). *Strateginen osaamisen johtaminen Suomessa. Käsitekehittelyistä käytännön kokemuksiin ja tulevaisuuden näkymiin*. Teoksessa: Kirjavainen, P. & al. *Kehittyvä osaamisen johtaminen, Helian julkaisusarja A:6*. Helsinki: Edita. 59-96.
- Lahtinen, J. & Talja, S. (2011). Tietoasiantuntijan rooli ja osaamisen hyödyntäminen alueellisessa kehittämishankkeessa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 13(2), 73-90.
- Launis, K. & Engeström, Y. (1999). *Asiantuntijuus muuttuvassa työtoiminnassa*. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim), *Oppiminen ja asiantuntijuus*. Helsinki: WSOY. 64-81.
- Lave, J. (1988). *Cognition in practice. Mind, mathematics and culture in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Makori, E.O. (2009). Contemporary issues in information management: a fresh look for information professionals. *International Journal of Library and Information Science*, 1(6), 82-91.
- Marshall, J.G. (2003). Influencing our professional practice by putting our knowledge to work. *Information Outlook*, 7(1), 40-44.
- Miles, M.B. (1994). *Qualitative data analysis. An expanded sourcebook*. Thousand Oaks: Sage.
- Neal, J.G. (2006). The research and development imperative in the academic library. *Path to the future*. *Portal*, 6(1), 1-3.
- Ojaranta, A. (2006). To BI or not to BI, that is the question... Corporate libraries and business intelligence: relevance for LIS professionals? *Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid biblioteks- och informationsvetenskap/bibliotekshögskolan. Högskolan i Borås*. Luettu 24.1.2011 <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1437/1/06-20.pdf>.
- Ora-Hyytiäinen, E. (2010). *Valtakunnallinen hanke lakisääteisen sähköisen potilaskirjaamisen opetuksen kehittämiseksi 2009 – 2010*. *Arviointiraportti*. Julkaisematon, saatu tekijältä 20.10.2011.

- Orlikowski, W.J. (2002). Knowing in practice: enacting a collective capability in distributed organizing. *Organization Science*, 13(3), 249-273.
- Partridge, H. & Hallam, G. (2006). Educating the millennial generation for evidence based information practice. *Library Hi Tech*, 24(3), 400-419.
- Patriotta, G. (2003). *Organizational knowledge in the making: how firms create, use and institutionalize knowledge*. Oxford: Oxford University Press.
- Perry, G.J. & Kronenfeld, M.R. (2005). Evidence-based practice: a new paradigm brings new opportunities for health sciences librarians. *Medical Reference Services Quarterly*, 24(4), 1-16.
- Prekop, P. (2002). A qualitative study of collaborative information seeking. *Journal of Documentation*, 58(5), 533-547.
- Roushan, G. & Manville, G. (2009). The evolving role of information specialists as change agents in performance management: a cross disciplinary study. British Academy of Management Conference, 16-17 September 2009, Brighton. Luettu 24.1.2011 <http://eprints.bournemouth.ac.uk/11647/>.
- Saarti, J. (2010). Cyberspace information specialists in digital networks or librarians helping health professionals within the university? *Journal of the European Association for Health Information and Libraries*, 6(4), 17-20.
- Scharmer, C.O. (2000). Self-transcending knowledge. Sensing and organizing around emerging opportunities. *Journal of Knowledge Management*, 5(2), 137-150.
- Schatzki, T.R. (2006). On organizations as they happen. *Organization Studies*, 27(12), 1863-1873.